

Beverwijk rond het jaar 1840

Het leven was in 1840 niet makkelijk voor het overgrote deel van de Beverwijkse bevolking. In de volgende hoofdstukken probeer ik u een indruk te geven van dat leven. Om de geschiedenis van Beverwijk rond 1840 te kunnen doorgronden, is het nodig om af en toe een zijstap te maken naar landelijke ontwikkelingen.

Een plattegrond van Beverwijk in 1840 is niet moeilijk te beschrijven. Komende uit zuidelijke richting via de Velsersweg, bereikte men de Breestraat. Dit was de voornaamste straat, die toen als enige van plaveisel was voorzien. In de eerste jaren van de negentiende eeuw had men de Breestraat in noordelijke richting doorgetrokken. Daardoor sloot de Breestraat aan op de toen aangelegde Alkmaarseweg. Zo ontstond een belangrijke route voor het doorgaand verkeer.

Het doorgaand verkeer bestond voornamelijk uit postkoetsen, benevens enkele rijtuigen en karren, en had voorheen gebruik gemaakt van de straat die als de tand van een gaffel aansloot op het eind van de Velsersweg, links van de Breestraat. Deze straat begon op hetzelfde punt als de huidige Koningstraat en heette toen Agterweg of Koningsweg. Deze had eens deel uitgemaakt van de eeuwenoude heirweg, die Kennemerland van noord naar zuid doorsneed en onder meer Haarlem met Alkmaar verbond.

Ten oosten van de Breestraat bevond zich als derde tand van de gaffel de Meerstraat. Deze was slechts aan het begin aan weerszijden bebouwd, met aan het begin de meelmolen. Verderop liep de straat langs de haven en vond men alleen aan de linkerzijde bebouwing. De Meerstraat eindigde bij het eind van de haven. Deze stond via een vaargeul, de Pijp genaamd, in verbinding met het Wijkmeer.

Tenslotte liep er ten westen van de Agterweg min of meer parallel hieraan de Baanweg, de latere Baanstraat. Deze verbond de Zeeweg, nu bekend als Zeestraat, en de kerkbuurt, een kleine woonkern nabij de Grote kerk. De Baanweg was niet meer dan een landweg.

De genoemde wegen waren onderling verbonden door een aantal dwarsstraatjes en stegen. Vanuit deze bebouwde kom voerden nog enige buitenwegen, waaraan hier en daar een landbouwerswoning stond.

De indertijd graag gelezen schrijfster Anna Maria van Gogh-Kaulbach, die in 1869 als dochter van de dorpsdokter te Velsen werd geboren, wijdde in 1912 een artikel aan de Beverwijkse tuinderijen in het toen populaire familieblad "Buiten". Daarin noemde zij Beverwijk "een dorp met stadse allures."¹

Immers na een mislukte poging in 1298 mocht Beverwijk zich vanaf 1346 wel degelijk stad noemen, en op enkele korte onderbrekingen na is zij dit steeds geble-

ven. Hoewel dus "stad", zou Beverwijk eeuwenlang een dorps karakter behouden. In 1811 werkten er nog tweeënvijftig tuinders en die zou men niet in een stad verwachten. Zelfs tot na de tweede wereldoorlog vond men er in de bebouwde kom nog enkele boerenbedrijven.

Volgens het gemeenteverslag over 1840 telde Beverwijk toen 2252 inwoners, namelijk 1119 mannelijke en 1133 vrouwelijke personen. Het overgrote deel daarvan behoorde tot de arbeidende klasse, wonend in kleine, armoedige huisjes aan de weinige straten en steegjes die Beverwijk telde.

Een korte terugblik

Het grondgebied van Beverwijk was maar klein. Aan de landzijde lag het stadje vrijwel geheel ingeklemd door het veel grotere, doch dun bevolkte Wijk aan Duin. Dit was een agrarisch gebied, dat vanaf 1817 met Wijk aan Zee een gemeente vormde. Hoewel Beverwijk in 1840 nog de grenzen had die het in de middeleeuwen had gekregen, kampte men er niet met ruimtegebrek. Zelfs alle belangrijke wegen waren toen niet geheel aaneengesloten bebouwd. Vooral het zuidoende van de Agterweg toonde veel onbebouwde plekken en langs de Baanweg stonden maar enkele woningen.

Het stadje had een veelbewogen geschiedenis. Vanaf haar ontstaan werden perioden van tamelijke welvaart en rustige ontwikkeling afgewisseld met tijden vol krijgsgeweld, brandschatting, plundering en moord. Toen na het vertrek van de Spanjaarden in 1576 de verwoeste plaats langzaam was herbouwd, had Beverwijk een bescheiden aandeel gehad in de toenemende welvaart. Ook de vestiging van de rijke regentengeslachten, die in en nabij Beverwijk hun fraaie hofsteden stichtten, had velen onderhoud verschaft en vooral de opkomst van de fruit- en groente-teelt gunstig beïnvloed.

Beverwijk fungeerde als verzendplaats van groente, fruit en ook zeevis uit Wijk aan Zee. Dagelijks vertrokken de beurtschippers met hun waren over het Wijkmeer naar Amsterdam.

In de achttiende eeuw was dit alles eerst langzaam, doch daarna sneller, achteruit gegaan. Daarmee nam de armoede onder de bevolking toe. Daarnaast groeide onder de kleine burgerij de wens naar democratische hervormingen in het bestaande staatsbestel. Ook in

¹ Weekblad "Buiten", 13-07-1912.

Beverwijk rond het jaar 1840

Beverwijk groeide de ontevredenheid over de verouderde verhoudingen. De Beverwijkers waren overwegend patriottisch gezind.

In 1795 had men dan ook de Franse soldaten hartelijk verwelkomd. Met enthousiasme werd al op 25 januari van hetzelfde jaar een nieuw, voorlopig gemeentebestuur gekozen².

Spoedig bleek dat de Fransen de nieuwe Bataafse republiek slechts als een wingewest beschouwden, dat ondergeschikt gemaakt werd aan hun eigen belangen. Door hun bemoeizucht was het niet mogelijk een goed functionerend bestuur te formeren, met een goede wetgeving en gezonde financiële basis.

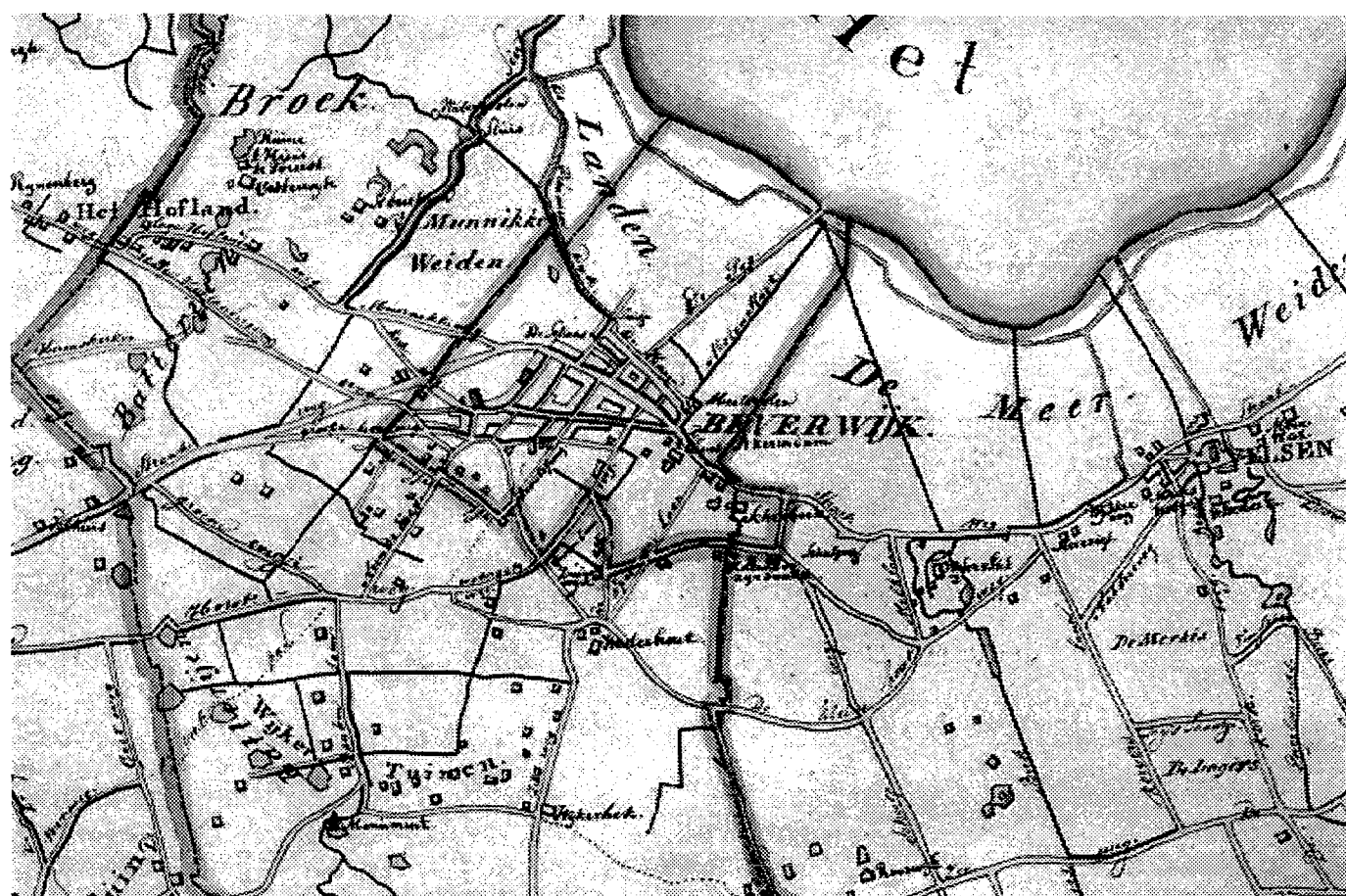
De gevolgen voor de Bataafse republiek bleven niet uit. De internationale handelsvaart verliep en de industrie kwijnde. Alleen de landbouw en de veeteelt floreerden nog. Het gevolg hiervan was dat ook in Beverwijk het aantal behoeftigen toenam dat een beroep moest doen op de kerkelijke armbesturen.³

Bovendien had de Beverwijkse bevolking, die reeds veel te lijden had van inkwartiering van doortrek-

kende militairen, onnoemelijk veel leed te verduren toen in augustus 1799 een Brits–Russisch expeditieleger een inval deed in Noord–Holland. De opzet was de Fransen te verdrijven, maar men slaagde daar niet in. In Beverwijk werd enige tijd het Franse opperbevel over de Franse en Bataafse troepen gevestigd. Tijdens de gevechten werden meer militairen ingekwartierd dan ooit daarvoor. De soldaten misdroegen zich bijzonder jegens de weerloze bevolking en bij hun vertrek roofden zij alles van waarde, het meenemend op gestolen wagens.

Tijdens de jaren van het Koninkrijk Holland en de daarop volgende periode van annexatie bij het Franse keizerrijk werd de armoede nog groter. De eens zo fraaie buitenplaatsen waren verlaten, de herenhuizen bijna alle gesloopt en de terreinen verkaveld en verkocht, meestal aan tuinders en boeren. Langzamerhand maakte zich een grote moedeloosheid meester van de Beverwijkse bevolking.

Daaraan veranderde voorlopig niets bij het herkrij-

Deel van de kaart van het kanton Beverwijk, getekend door C. Karshoff, 1844.

² N.J.M. Dresch: "Inventaris van het Oud–archief der gemeente Beverwijk", z.j. Op 25–1–1795 werden de "provisionele representanten" voor de municipaliteit gekozen, om na enkele wijzigingen op 17–4–1796 te worden vervangen door een "effectief" bestuur. Weekblad "Buiten", 13–07–1912.

³ Archief Hervormde gemeente van Beverwijk: notulen van de Diaconie, diverse data.

gen van de onafhankelijkheid. Hoewel men in Beverwijk daarover wel verheugd was, was er van geestdrift weinig te merken. In de voorgaande jaren had men steeds minder verwacht van nieuwe bestuursvormen en grondwetswijzigingen. Men was te vaak teleurgesteld om veel verwachtingen te hebben. De Beverwijkers waren alle veranderingen meer dan beu en zouden wel zien hoe de zaken zich ontwikkelden. Toch had men elders in den lande wel degelijk grote verwachtingen. Op papier zag het nieuwe koninkrijk der Nederlanden, verenigd met België, er inderdaad veelbelovend uit; er waren genoeg gunstige aspecten voor een goede toekomst. Gunstig gelegen aan de Noordzee, beschikkend over goede havens en grote bevaarbare rivieren, die een uitstekende verbinding vormden met het achterland, beloofde het veel voor een herleving van de handelsvaart.

Naast een sterk agrarisch noorden beschikte men over een belangrijk industriegebied in het zuiden. Velen verwachtten dan ook dat de jaren van de Gouden Eeuw zouden terugkeren.

Sindsdien waren echter grote afzetgebieden en veel handelsrelaties verloren gegaan. Ook kon de verouderde inheemse industrie de buitenlandse concurrentie niet aan; vooral tegen de Engelse kon zij niet op. De industrie in Engeland was inmiddels al overgeschakeld op stoomkracht, iets waar men hier te lande lange tijd afwijzend tegenover zou blijven staan. Ook de landbouwtechniek was verouderd en grote hoeveelheden graan moesten worden ingevoerd.⁴

Bij de vorming van het koninkrijk in 1815 was geen rekening gehouden met de grote tegenstellingen in de geardeheid van de inwoners van noord en zuid, het overwegend calvinistische stempel van de samenleving in het noorden en die van het katholieke zuiden. Bovendien werden de zuiderlingen op bestuurlijk gebied achtergesteld. De zeer autocratische regering van Koning Willem I ontmoette in het zuiden veel tegenwerking. In 1828 kwam het tot openlijk verzet. In 1830 verklaarde België zich onafhankelijk van het noorden.

De Stastok-mentaliteit

Ook in het kleine rijk dat toen restte, deed de vorst, die graag alles alleen regelde, veel om de welvaart te bevorderen. Hij was een van de weinigen die begrepen had dat Nederland alleen welvarend kon worden als het over modern kapitalistische instellingen en bedrijven beschikte. Hij kreeg daarbij echter weinig of geen steun van de kapitaalbezitters, die hun geld

liever belegden in buitenlandse ondernemingen, of in Nederlandse staatsschuld. De ondernemers waren toen tevreden met een bescheiden winst, die een rustig leven garandeerde. Zij verlangden helemaal niet naar expansie van hun bedrijfjes en waren over het algemeen afkerig van het invoeren van nieuwigheden zoals stoomkracht.

Zo was de gehele Nederlandse samenleving doordrenkt van een zekere gezapigheid en verlamme zelfgenoegzaamheid, met een volkomen gemis aan realiteitszin. Het woord "politiek" was een vies woord geworden; men was er in de afgelopen decennia te vaak mee geconfronteerd geworden en men had ervaren waartoe dit alles had geleid. Pas in de tweede helft van de negentiende eeuw zou het politiek bewustzijn opnieuw ontwaken.

Het algemeen kiesrecht voor personen van twintig jaar en ouder was in 1814 afgeschaft en vervangen door een census-kiesrecht. Daardoor konden slechts de vermogenden hun stem uitbrengen en werd de mening van de meeste Nederlanders niet gehoord.

Dit wetend behoeft het niemand te verbazen dat de Beverwijkse burgemeester Jan de Quack, die sinds 1828 aan het hoofd van de gemeente stond (in 1837 zou hij tevens tot burgemeester van Castricum worden benoemd), in het gemeenteverslag over 1840 meldde: "men leest de nieuwspapieren en legt die weder uit de hand, zonder dat men er veel over spreekt."⁵

De enige krant die in deze regio verscheen was de "Oprechte Haarlemsche Courant". Slechts weinigen in Beverwijk konden zich echter de luxe van een krant veroorloven. De belasting op kranten, het "Dagbladzegel", zou pas in 1869 worden afgeschaft. Deze heffing vormde een beletsel voor de meeste inwoners van de gemeente om kennis te nemen van hetgeen in het vaderland en daar buiten gebeurde.

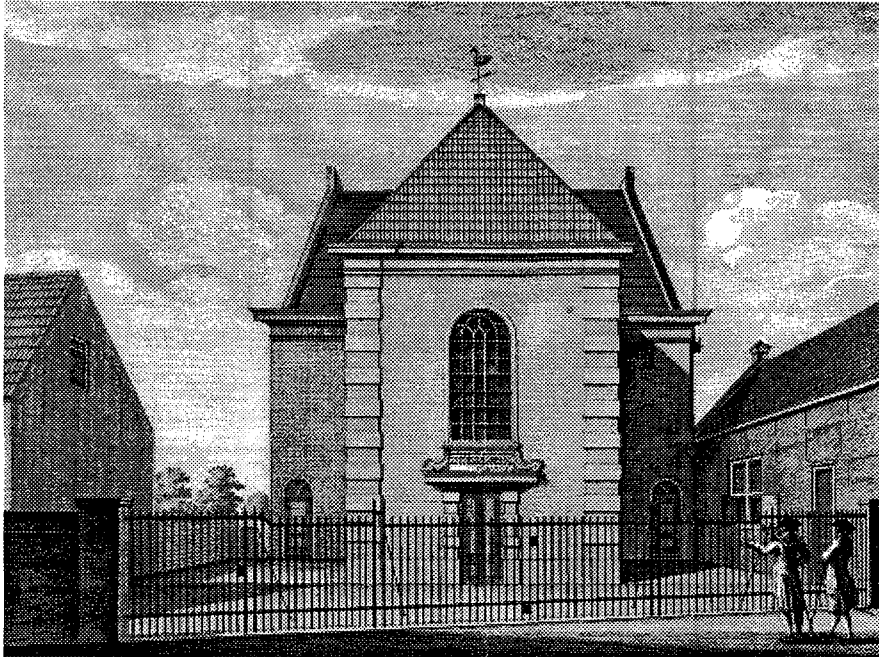
Jan de Quack, burgemeester van Beverwijk

⁴Z.W.Snellers: "Geschiedenis van den Nederlandschen landbouw 1795-1940" 1e druk, Groningen-Batavia, 1943.

⁵OAB Gemeenteverslag over 1839 en 1840

De kerkelijke gezindten

Ook in het kerkelijk leven viel veel lauw- en matheid vast te stellen. Er was in 1840 niets meer te bespeuren van de grote geestkracht die het calvinisme tijdens de opstand tegen Spanje had ontplooid, en die van de contra-reformatie van Rooms Katholieke zijde als antwoord daarop. Door geboorte behoorde men tot een bepaald kerkgenootschap. Buitenkerkelijkheid kwam niet voor, bij materiële nood was men namelijk

De Luthersche kerk aan de Koningstraat (Achterweg)

aangewezen op de kerkelijke armbesturen, die elk voor de eigen groep zorgden.

De kerken zwegen over de vele misstanden in de maatschappij, die armoede en gebrek accepteerde als onderdeel van de door God ingestelde orde. In de kerken leerde men de gelovigen dat des te groter het lijden op aarde was, des te groter de beloning in het hiernamaals zou zijn

Er waren in Beverwijk vijf kerkgebouwen voor de verschillende gezindten. De Grote Kerk was in de zestiende eeuw als bouwval toegewezen aan de Gereformeerde gemeente, sinds 1816 de Nederduitse Hervormde gemeente genoemd. De kerktoren was in 1798 eigendom geworden van de gemeente Beverwijk en dit is sindsdien zo gebleven. Het eeuwenoude kerkhof bij het kerkgebouw was eigendom van de hervormden, maar voor gebruik afgestaan aan het

gemeentebestuur als algemene begraafplaats. Nadat in 1827 het begraven in de kerkgebouwen definitief was verboden met uitzondering van leden van het koninklijk huis, werd deze begraafplaats in 1828 uitgebreid op kosten van de gemeente.

Men telde in 1840 936 hervormden en de voorganger was sedert 1836 ds. Hendrik Berkenbosch.⁶ Hoewel deze lang niet onvermogen was, hij bezat huizen en land, verlangde hij in 1838 dat het kerkbestuur de door hem verschuldigde rijksbelastingen en grondlasten van de pastorie zou betalen. Het kerkbestuur was sterk verarmd in de afgelopen decennia wegens de nood van de gemeenteleden en de sterk teruglopende inkomsten. Toch lukte het hem om zijn verzoek te laten inwilligen. Ook zijn voorgangers hadden dit voorrecht genoten.

Toen in 1837 de voorzanger van de Hervormde gemeente, F.T. Kronenberg, was overleden, mocht Jan Velde voorlopig de vacante functie van voorzanger vervullen. In een ander hoofdstuk zullen we hem opnieuw tegenkomen. Deze voorlopige functie betekende een zeer welkome aanvulling op zijn schamel inkomen met f 57,— per jaar; per kwartaal uit te betalen⁷. Inmiddels werden gegadigden naar het ambt van voorzanger uitgenodigd te solli-

citeren. Behalve Velde deden dit de timmerman Klaas Slegtkamp en de schoolmeester H.D. Sluyter. Er werd geloot wie voorzanger zou worden, en het lot viel op Velde.

Deze verzocht de kerkeraad een voorschot op zijn traktement te mogen ontvangen, om "eenige negotie te beproeven", om zijn gezin te kunnen onderhouden. Het kerkbestuur besloot Velde een bedrag te lenen van f 16,50. Zijn zaken gingen echter slecht, en ondanks zijn belofte slechts van de winst op dat bedrag te leven, teerde Velde langzaam het geleende bedrag in.

Inmiddels klaagden de kerkgangers in toenemende mate over hun voorzanger. Men meende dat hij niet langer met fatsoen zo slecht gekleed voor de kansel in de kerk dienst kon doen. Steeds luider hoorde men dat Velde weg moest, hij gaf steeds meer ergernis. De

⁶In 1816 had de koning dit kerkgenootschap een Algemeen reglement opgedrongen, waartegen hier en daar werd geprotesteerd. Een aantal bezwaarden, die ook een afkeer hadden van de toen heersende vrijzinnigheid in de kerk zouden zich in 1841 afscheiden, in Beverwijk waren dit maar weinigen.

⁷J. van der Linden: "Als een lelie tussen de doornen". Beverwijk 1979.

Beverwijk rond het jaar 1840

kerkeraad stond toen voor de keus hem opnieuw een geldbedrag te lenen, of beter nog te schenken, of hem door een nieuwe voorzanger te vervangen. Men koos voor dit laatste en met ingang van 1 november 1840 werd de onderwijzer Sluyter in de plaats van Velde als voorzanger aangesteld.

Desgevraagd verklaarde deze zich ermee akkoord dat het hem toekomende loon over de laatste twee maanden van 1840 aan Velde werd uitbetaald. Op die wijze kon Velde zijn schuld van f 16,50 voldoen, omdat dit bedrag op het hem uitgekeerde geld over het laatste kwartaal werd gekort.

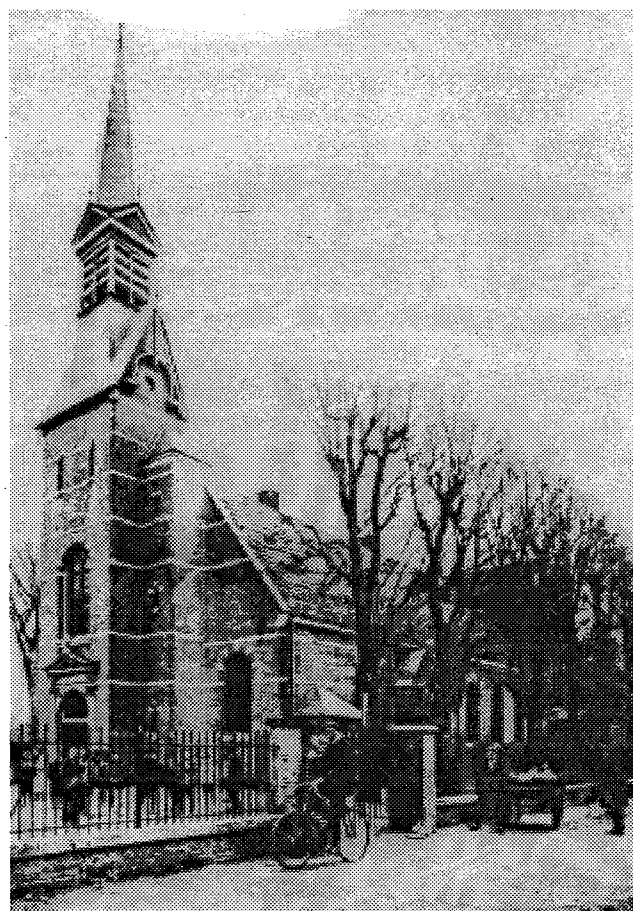
In feite was het dus Sluyter die het grootste deel van deze schuld moest voldoen, en het kerkbestuur kwam in deze zaak niets te kort. Velde had ook nog een schuld van f 7,— aan het “weeshuis”, maar er werd grootmoedig besloten hem dit bedrag als “noodpenning” te schenken.

De Rooms Katholieken waren met 1234 leden in de meerderheid in Beverwijk. Zij bezaten aan de Arendsweg aan de grens van de stad een omstreeks 1643 gesticht schuilkerkje. Dit eenvoudige gebouwtje bood slechts plaats aan ten hoogste vierhonderd personen en reeds lange tijd wenste men een groter kerkgebouw te bezitten. Hoewel dit vanaf 1795 zonder meer mogelijk was geworden, duurde het tot 1839 voordat de Hollandse Missie, zoals de Nederlandse kerkprovincie toen genaamd was, in ernst aan een waardiger en groter kerkgebouw kon denken.⁸ Toen het geldprobleem was opgelost, kon men een geschikt terrein kopen aan de Peperstraat. Ter plaatse bevond zich de kleine hofstede “Lommerlust”, waar in de achttiende eeuw Betje Wolff en Aagje Deken gewoond hadden. Bij K.B. (Koninklijk Besluit) van 17 januari 1840 no. 89 kreeg men toestemming het oude kerkgebouwtje te verkopen, op voorwaarde dat het aan de koper zou worden geleverd zodra de nieuwe kerk gereed was, waarbij de koper tot op dat ogenblik 4% van de koopsom als huur zou ontvangen.⁹ Na verkoop van de oude kerk bleek er nog een tekort te zijn van fl. 2967,16 1/2. Daarom besloten Gedeputeerde Staten van Noord-Holland een subsidie te verlenen van fl. 375,— gedurende de jaren 1840 tot en met 1843.¹⁰

Nadat het nieuwe kerkgebouw, gewijd aan de heilige Agatha, in 1841 gereed was gekomen, werd het oude kerkje aan de Arendsweg gesloopt. De pastoor, W. van Houten, kreeg wegens gemis aan een landelijke bezoldiging van de overheid fl. 300,— per jaar.

De Evangelisch Lutherse gemeente in Beverwijk telde maar weinig leden. Het juiste aantal is niet te achterhalen, maar het moeten er ongeveer 50 zijn geweest. De kerkelijke gemeente beschikte vanaf 1774 over een fraai kerkgebouw, gelegen aan de Agterweg. Aan de ene zijde was de kosterwoning en aan de andere bevond zich de pastorie. Daar woonde vanaf 1824 tot 1860 de voorganger, ds. D.L. op den Oort.

Ook van de Doopsgezinde gemeente is het aantal leden in 1840 wegens ontbreken van administratie niet te achterhalen. Bekend is dat het aantal van 4 in 1822 tot 12 in 1836 was toegenomen. In 1840 zullen het er ongeveer 20 zijn geweest, om toe te nemen tot

R.K. kerk aan de Peperstraat (1841-1924)

114 in 1898. Van 1823 tot 1865 werd de kleine gemeente bediend door ds. J. Walig uit Krommenie, omdat men geen eigen predikant kon bekostigen. Deze voorganger kwam aanvankelijk vier maal per jaar naar Beverwijk, doch vanaf 1830 vijf maal. Dit

⁸ Toen de kerkelijke hiërarchie hier te lande opnieuw werd ingevoerd in de R.K.kerk, werd de Hollandse Missie in 1851 opgeheven.

⁹ OAB: Ingekomen en uitgegane stukken 20-01-1840

¹⁰ OAB: Ingekomen en uitgegane stukken 19-06-1840

geschiedde alleen in de zomermaanden, omdat in de wintertijd de wegen vrijwel onbegaanbaar waren. In 1830 werd het bedrag van fl. 200,— per jaar dan ook verhoogd tot fl. 275,— voor de preekbeurten in Beverwijk. Men bezat een zeer eenvoudige kerk, oorspronkelijk een deel van een azijnfabriek aan de Meerstraat, ter plaatse van het huidige kerkgebouw gelegen.

Kerkstraat, tekening van P.A. Schipperus, 1875

Tenslotte was er ook een kleine Israëlitische gemeente, die ongeveer twaalf leden telde. Deze gemeente bezat een kleine synagoge, door de overheid een “bijkerk” genoemd. De joodse gemeenschap was te klein om een voorganger te kunnen bekostigen. Slechts nu en dan liet de gemeenschap een rabbijn van elders overkomen, die dan de dienst leidde.

In 1810 kocht de gemeenschap een terrein aan de Kuikensweg te Wijk aan Duin, om dit tot eigen begraafplaats te bestemmen. Een jaar later kocht de Hollandsche Hoogduitsche Israëlitische gemeente een huisje aan de Breestraat, nabij de Bloksteeg, om dit tot synagoge te bestemmen. Ernaast woonde de

kerkmeester, de koopman Levi Davidson.

Op 11 februari 1840 berichtte de Hoofdcommissie tot de Zaken der Israëlieten te Den Haag de burgemeester dat de kerkmeester van deijkerk, Levi Davidson, de gemeente ging verlaten. De burgemeester werd verzocht namen op te geven van hen die hij geschikt vond plaatsvervanger te worden.

Op 22 februari antwoordde de burgemeester verwonderd te zijn over het aanstaand vertrek van de kerkmeester. Zijn ouders, broers en zusters woonden hier, terwijl hij een zeer bloeiende zaak bezat, die een ruim bestaan opleverde. Bovendien genoot Davidson het vertrouwen van de burgerij en was eerlijk in handel en wandel. Er was dus geen reden aanwezig tot het vertrek van de geachte en geziene kerkmeester. Tot waarnemer beval de burgemeester Levi Marcus van Tijn aan, joods slachter en vleeshouwer te Beverwijk, een braaf man.¹¹ Deze briefwisseling illustreert de “kleinschaligheid” van de onderwerpen die toen tot de officiële correspondentie van de burgemeester behoorden.

De werkgelegenheid en de arbeidsomstandigheden

Zoals ook elders in het land was er in Beverwijk in 1840 weinig werkgelegenheid. Tussen 1815 en 1850 nam de bevolking van Nederland met 38% toe tot circa drie miljoen inwoners. Aangezien in dezelfde periode de werkgelegenheid vrijwel niet toenam, ging het aanbod op de arbeidsmarkt de vraag in toenemende mate overtreffen. Geschoolde krachten waren evenwel weinig te vinden en daaraan ontstond tegelijkertijd steeds meer behoefte.

Tot de grote aantallen ongeschoolde krachten moeten ook de vrouwen en kinderen gerekend worden. Zowel jongens als meisjes werden reeds op jeugdige leeftijd aan het werk gezet in de werkplaatsen, en werkdagen van vijftien uren waren ook voor hen geen uitzondering. Ook op zaterdagen werd de gehele dag gewerkt, en zo nodig ook op zondagen.

Het gemiddeld loon in die jaren bedroeg voor volwassenen ongeveer f 1.— per dag. Terwijl de prijzen van de levensmiddelen tussen 1815 en 1850 gemiddeld met 40% stegen, hield de loonstijging daarmee geen gelijke tred; de lonen stegen nauwelijks in die periode¹². Een wetsvoorstel uit 1839 om de kinderarbeid te beteugelen werd niet aangenomen en de eerste sociale wetgeving zou in ons land pas in 1874 van kracht worden¹³. Deze wet verbood arbeid voor

¹¹ OAB: Ingekomen en uitgegane stukken 22-02-1840

¹² I.J. Brugmans: “De arbeidende klasse in Nederland in de 19e eeuw, 1813-1870”, Utrecht-Antwerpen, 1963

¹³ De wet op de Kinderarbeid van 11-9-1874, bekend als het Kinderwetje van Houten, regelde niet de werktijden, en verbood niet de nachtarbeid.

kinderen van jonger dan twaalf jaar, met uitzondering van huishoudelijk werk en veldarbeid.

Van oudsher hadden veel Beverwijkers seizoenwerk gevonden op de tuinen rondom de stad. De groente- en fruitteelt in de gehele streek was in de afgelopen decennia echter zeer achteruit gegaan. De dagen dat er wel vijf veerschuiten met tuinbouwprodukten vanuit de haven naar Amsterdam vertrokken, behoorden reeds lang tot het verleden.

Het kadaaster voor het jaar 1840 vermeldt nog vijftienvintig tuinders, die hun tuinen vrijwel allen buiten de gemeente hadden, voornamelijk in het omringende Wijk aan Duin. Binnen de gemeentegrenzen werd bijna geen tuingrond gevonden.

Rond Beverwijk werden vooral kersen, bessen en peulvruchten gekweekt, maar ook wel appels en peren. De bessenstruiken kwamen veel voor als onderbeplanting in de boomgaarden. Van de peulen werd het merendeel gedroogd, en de erwten werden als zaaigoed verkocht.

De aalbessen dienden voor een deel als grondstof voor de azijnfabricage, maar ook deze was hard achteruit gegaan in Beverwijk. Van de dertien azijnmakerijen op het eind van de achttiende eeuw waren er in 1840 nog drie aanwezig. Zij floreerden echter slecht, en in 1858 telde de stad nog één azijnfabriek¹⁴.

Als vrij nieuw produkt werden aardbeien geteeld. Dit gebeurde met zodanig goed resultaat, dat dit snel de teelt van onder andere kersen totaal verdrong, zodat het begrip "Wijker kersen" in vergetelheid zou raken. Ook voor aardbeien was toen Amsterdam de grootste afnemer, maar men ondervond bijzonder veel hinder van het dichtslibbende Wijkermeer.

Het dichtslibben van het Wijkermeer was een oud probleem, dat echter steeds meer zorg ging baren. Al in 1819 had het gemeentebestuur zich dienaangaande met een adres tot de Koning gericht, en dringend om maatregelen verzocht om de situatie te verbeteren. Sindsdien werd er vrijwel ieder jaar op de slechte toestand van de belangrijkste verbinding vanuit Beverwijk gewezen. Zo meldde het gemeenteverslag over 1839:

"Het vaarwater wordt jaarlijks meer onbereikbaar, in weerwil van groote kosten het eenige water bevaarbaar te houden. Dit belemmert de bloei, welke anders waarschijnlijk het deel van de gemeente zou zijn. Vermoedelijk dat droogmaking van het Wijkermeer

eens een eind maakt aan de belemmering van de welvaart".

Het verslag gaat dan verder met: *"De veerschippers zouden hunne beurten geregeld waarnemen indien het slechte water het zou toestaan".*

Ook het verslag over 1840 sprak daarvoor duidelijke woorden:

"De lang bestaande klachten over het meer en het ondieper wordende vaarwater worden van jaar tot jaar luider. Jaarlijks besteedt de gemeente 1200 guldens, maar de situatie verergert steeds meer. Men wenst dat men aan de droogmaking van het Wijkermeer begint, opdat de koophandel, het fabriekswezen, de tuinderij en de schipperij de voordelen er van zouden kunnen benutten".

Naast dit ernstig probleem voor de afzet van de tuinbouwprodukten ondervonden de Beverwijkse tuinders in de hoofdstad bovendien veel concurrentie, vooral uit de omgeving van Aalsmeer. Ook was de koopkracht van de Amsterdammers sterk gedaald. Er heerste bittere armoede onder een groot deel van de burgerij; nu en dan braken er "broodoproeren" uit, waarbij men de bakkerswinkels plunderde. Pas toen omstreeks 1850 het economisch getij ging veranderen, en langzaam wat meer welvaart kwam, zou de afzet van tuinbouwprodukten verbeteren. Toen Beverwijk op 1 mei 1867 aansluiting kreeg op het spoorwegnet door de opening van de lijn Haarlem – Uitgeest, kwam er een grote opleving voor de tuinders, en zouden de aardbeien tot over de landsgrenzen vervoerd gaan worden¹⁵.

In 1840 echter zat men nog midden in de problemen van de slechte verbindingen. De weg van Wijk aan Zee naar Beverwijk bijvoorbeeld, was zeer slecht begaanbaar. In navolging van Scheveningen en Zandvoort had men in 1839 in de oude herberg "de Moriaen" te Wijk aan Zee een "badhuis" ingericht. Daar kon men binnenshuis een bad in zeewater nemen, hetgeen de gezondheid, naar men ontdekt had, zeer ten goede kon komen. Al spoedig ging men ook voor zijn genoeg in de zee zelf baden. Wijk aan Zee vond hierin een nieuwe bron van inkomsten. Het werd ontdekt als bescheiden badplaats voor welgestelde Amsterdammers. Vooral om de komst van de badgasten aantrekkelijker te maken, zou de bijzonder slechte weg tussen Beverwijk en Wijk aan Zee, in feite niet meer dan een zandweg, vervangen worden

¹⁴ J.L. Terwen: "Het Koninkrijk der Nederlanden", Gouda, 1858-1862.

¹⁵ N.J.J. van der Maat: "De aardbeiencultuur in Beverwijk en omgeving" in "Mensch en Maatschappij", 1942, blz. 41-60.

Beverwijk rond het jaar 1840

door een nieuwe weg, met schelpen verhard, en daarom "de schulpweg" genoemd. In 1844 zou men voor de aanleg van deze weg toestemming geven.

Een belangrijke werkgever was de voor die tijd flinke onderneming, de katoenfabriek- en drukkerij van de firma P.J. Prince en Comp. Volgens een oncontroleerbaar bericht moeten er wel een zeventigtal arbeiders en arbeidsters gewerkt hebben, en dit in een tijd waarin ons land minder dan twintig bedrijven telde waar toen honderd of meer mensen werkzaam waren¹⁶. De katoenweverijen in Nederland werkten in 1840 nog geheel met handkracht. Pas in 1854 zouden J.E. Stork en H.J. Ekker in Hengelo de eerste stoomweverij oprichten¹⁷.

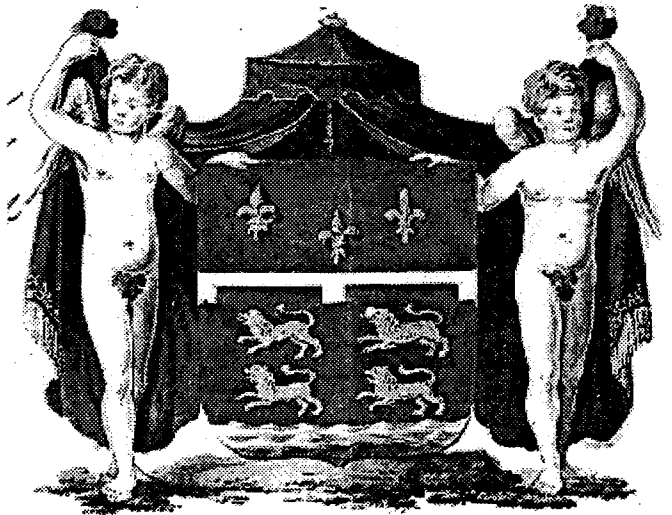
De op huize "Scheybeek" wonende firmant, Jan Jacob de Bruyn Prince, had echter oog voor de technische mogelijkheden van zijn tijd. Hij bracht in zijn fabriek, gevestigd aan het zuideinde van de Breesstraat en de Meerstraat, enkele wijzigingen aan. Hoewel Jan Jacob de Bruyn Prince een belangrijke werkgever was, en het handhaven van werkgelegenheid in deze moeilijke tijd voor het gemeentebestuur een punt van aandacht was, was niet alles koek en ei tussen die twee. In mei 1839 verzocht de Bruyn Prince het gemeentebestuur vergunning een wasmachine te mogen plaatsen op de beek. Deze beek kwam van Scheybeek, liep via een duiker onder de Velsersweg door en stroomde vandaar een eind langs deze weg, om dan om te buigen in de richting van het Wijkermeer.

Zijn verzoek werd toegestaan, en de machine werd geplaatst. Deze door stoomkracht gedreven wasmachine diende om het geverfde calicot uit te spoelen, een fijn bedrukt katoenweefsel. Blijkbaar voldeed de machine zo goed, dat er een tweede werd geplaatst, waartoe ook toestemming werd verkregen. Toen de Bruyn Prince echter nog twee wasmachines op het weiland naast de Velsersweg plaatste, ditmaal zonder daarvoor vergunning te hebben gevraagd, kwam het gemeentebestuur in actie.

Op 21 maart 1840 zond de burgemeester de fabrikant een brief. Hij deelde daarin mee dat hij tot zijn verwondering had bemerkt dat naast de twee wasmachines, waarvoor in 1839 toestemming was verleend ze te plaatsen, nog twee dergelijke geruis makende machines langs de Velsersweg op gemeentegrond waren geplaatst. Dit was in strijd met het plaatselijk reglement van Politie van 28 november 1835. Op boete van 3 tot 6 gulden was het verboden aan de publieke rijweg enige vreemde of geruis makende

machines of voorwerpen, waardoor paarden zouden kunnen verschrikt worden, te plaatsen.

Het gemeentebestuur zou om die reden dan ook geen vergunning geven, en de twee machines moesten binnen drie dagen worden verwijderd. De firma was echter niet van plan dit bevel zonder meer op te volgen en verzocht de machines voorlopig te mogen laten staan. Tot 15 april werd uitstel verleend. Daarna

Het Wapen van Beverwijk

moesten ook de kanten van de beek in behoorlijke staat zijn teruggebracht.

Daarop wendde de onderneming zich via de burgemeester tot de Gedeputeerde Staten met deze zaak, en op 15 april verzocht de Gouverneur van Noord-Holland de burgemeester het adres van Prince en Comp. in gunstige overweging te willen nemen, om de wasmachines alsnog toe te staan. Met het oog op de uitbreiding en welvaart van de fabriek was er misschien een oplossing te vinden, bijvoorbeeld door een schutting te plaatsen. In zijn antwoord aan Gedeputeerde Staten van 17 april licht de burgemeester zijn afwijzing om de firma alsnog vergunning te geven, als volgt toe:

"De wasmachines zijn eigendunkelijk nedergezet. Zij zijn niet alleen hinderlijk voor het verkeer van passerende rijtuigen, want al houden de daar werkende arbeiders bij nadering van rijtuigen op met werken, dan is er nog het gerucht van de toestellen, en meer nog zijn er de verschillende kleuren van het daar gewassen wordende, dat de paarden doet schrikken. De heer Prince zet ze niet op het terrein van zijn eigen hofstede Scheybeek, waar het water even helder is als in de beek. De aangrenzende burens

¹⁶ I.J. Brugmans: "Paardekracht en mensenmacht", 's-Gravenhage 1961.

¹⁷ J.A. de Jonge: "De industrialisatie van Nederland tussen 1850 en 1914", Amsterdam 1968.

Beverwijk rond het jaar 1840

zouden dan geen hinder hebben, ook de paarden niet, waardoor het gevaar voor ongelukken geheel en al zou ophouden”.

Na ontvangst van deze toelichting restte de Gouverneur slechts het adres van de fabrikant af te wijzen. Op 22 juli 1840 berichtte hij in zijn afwijzende beschikking dat gebleken is dat de machines zonder toestemming waren geplaatst, zodat het verlangen van de gemeente alleszins wettig was. Er waren geen termen aanwezig om de machines te handhaven en de onderneming diende gevolg te geven aan de lastgeving

Scheijbeek rond 1840, tekening van P.J. Lutgers.

van de plaatselijke overheid. Binnen acht dagen moesten de machines zijn verdwenen.

Nog gaf Jan Jacob de Bruyn Prince het niet op. Reeds op 23 juli wendde hij zich opnieuw tot het gemeentebestuur. Hij refereerde daarbij aan het schrijven van Gedeputeerde Staten van 22 juli, waarbij de mogelijkheid was gelaten de wasmachines te mogen herplaatsten na bekomen toestemming. Hoewel de bewaard gebleven documenten zwijgen over het verdere verloop, weten wij dat de met stoom gedreven wasmachines niet zijn teruggekeerd.

Het bedrijf bleef daarna nog een aantal jaren bestaan. J.L. Terwen noemt in zijn "Koningrijk der Nederlanden" in 1858-1862 te Gouda uitgegeven, nog de aanwezigheid van één azijnmakerij en één blauwselfabriek te Beverwijk. Nadien moest de katoenfabriek de strijd tegen de moderne bedrijven elders in het land opgeven.

Op 1 oktober 1840 benoemden de Gedeputeerde Staten de teleurgesteld De Bruyn Prince tot lid van de gemeenteraad voor de tijd dat diens voorganger in de raad, Gerrit Jan, baron Van Reede van Oudshoorn, zitting zou hebben gehad, namelijk tot 2 januari 1848. Hoewel een dergelijke benoeming in die tijd zelden werd geweigerd, bedankte de fabrikant voor de eer, en in zijn plaats werd toen de kantonrechter, Mr. Willem Louis Sluyterman van Loo, benoemd¹⁸.

In Beverwijk bevond zich ook een boomkwekerij, de kwekerij van Körner, gelegen aan de Velslerweg op de hoek van de Naarderweg, de huidige Vondellaan. Verder was er sinds 1830 een tabakskerverij in de stad, "het Wapen der Nederlanden". Dit bedrijf was opgericht door Paulus Schuckink Kool. Naast tabak verkocht hij ook koffie en thee in zijn winkel aan de Breestraat.

Daarnaast vond men in Beverwijk vanzelfsprekend ook ambachtslieden als de timmerman, de metselaar, de schilder, enz. Zij vormden met de kleinhandelaars en winkeliers een kleine groep van zelfstandigen. Sommigen hadden een vaste knecht in dienst, andere patroons namen bij het aannemen van een groter werk tijdelijk personeel in dienst.

De meesten van deze kleine zelfstandigen leefden net als de arbeiders op de grens van de armoede, maar er waren ook uitzonderingen. Er waren bijvoorbeeld enige timmerlieden in Beverwijk die onroerend goed bezaten, zo blijkt uit het kadaster. Uit het kadaster blijkt ook dat er in 1840 te Beverwijk niet minder dan negen bakkers hun beroep uitoefenden. Ook woonden er vier grutters, die naast allerlei soorten meel ook gedroogde erwten en bonen verkochten. Verder waren hier drie vleeshouwers, een kleermaker, een zadelmaker die tevens behanger was, een wagenmaker, drie smeden, enz.

In Beverwijk woonden zes schippers, waaronder drie turfschippers en een schelpenvisser of schulper. De twee andere vissers die het stadje telde, woonden beiden aan het eind van de haven aan de Koudehoorn. Zij zullen zoetwatervissers zijn geweest, die hun werk op het Wijkermeer verrichtten.

Sinds de Franse tijd werd er geen weekmarkt meer

¹⁸OAB: Raadsnotulen 6-6-1839, 24-3, 9-4, 4-6, 24-7, 30-7, 29-10 en 1-12-1840. Bovendien ingekomeen en uitgane stukken 1839 en 1840.

gehouden. Wel was er tweemaal per jaar een leermarkt in Beverwijk, in april en in oktober. In mei was er beestenmarkt en tijdens de kermis in augustus een paardenmarkt. Deze markten brachten wat drukte en

*Achterzijde van huizen aan de Kerkstraat, 1844.
Tekening van C.W. Bruinvis*

vertier met zich mee, een welkome afwisseling in het overigens saaie dagelijkse bestaan in Beverwijk. Men vond de “winkels” door het gehele stadje verspreid. Zij waren praktisch niet van de overige huizen te onderscheiden. Grote etalages met spiegelende vensterruiten kende men nog niet. Men dreef zijn nering meestal in het voorvertrek van zijn huis, of in een schuurtje daarbij. Pas na de eerste wereldoorlog zou de Breestraat zich tot een moderne winkelstraat gaan ontwikkelen. In 1840 vond men er slechts hier en daar een kleine winkel, zoals door de gehele stad.

De huisvesting

Als men de “Tafels der grondeigenaren en de ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen volgens het kadaster” over 1840 beziet, blijkt bij vergelijking met andere gegevens dat een groot deel van de huisgezinnen een eigen woning bezaten.

Huurwoningen kwamen betrekkelijk weinig voor in deze plaats. Aan te nemen is dat wegens de lange reeks jaren van economische malaise weinig geld aan het onderhoud van de meeste huizen werd besteed, en dat veel woningen in een slechte staat verkeerden. Hoewel een goede bouwverordening ontbrak, besteedde de overheid wel aandacht aan gevaarlijke situaties. Zo sprak de gemeenteraad op 14 februari 1839 over de bouwvallige stal van Jan Velde, gelegen

achter diens huis aan de Meerstraat. Men besloot op reparatie aan te dringen. Het gezin was echter noodlijdend. Velde probeerde met het venten van koopwaar langs de huizen zijn brood te verdienen, maar

het leverde hem weinig op. Zoals al eerder gemeld, was Jan Velde ook enige tijd aangesteld als voorzanger van de hervormde gemeente.

De beter gesitueerden woonden vrijwel allen aan de Breestraat. Toch woonden daar ook minder bedeelden. Bij hoge waterstand in het Wijkermeer liep het zuidelijk deel van deze straat, en ook de Meerstraat, onder water. De bewoners moesten dan vloedplanken voor hun huisdeuren plaatsen, aangesmeerd met klei, om het water buitenshuis te houden.

De armenzorg

Het geval van de eerder genoemde Jan Velde stond niet alleen in het Beverwijk van 1840. Er kwamen meer schrijnende gevallen voor, maar er was geen afdoende oplossing te vinden. De kerke-

lijke armbesturen hadden geen geldmiddelen ter beschikking om de grote nood te lenigen. Het gemeenteverslag over 1840 maakte als volgt hiervan melding:

“De armkassen zijn niet in besten staat, de veele noodlijdenden vragen veele uitgaven. Ook de betalingen van tijd tot tijd aan de naburige Gast- en Godshuizen voor de verpleging van zieken van hier ingezetenen vragen groote sommen; de R.K. armenverzorging is reeds langer dan een jaar belast met een som van f 200,— per jaar voor verpleging van den krankzinnigen Arnoldus van Eerden¹⁹.

De f 2000,— die het gemeentebestuur in 1839 ten behoeve van de R.K. en de Gasthuisarmen heeft genegotieerd, hebben het meerendeel der schulden kunnen bestrijken, doch het zal moeilijk, bijna ondoenlijk zijn geen nieuwe schulden te maken, daar de uitgaven van jaar tot jaar toenemen.”

Wegens de aanzienlijke tekorten waren de armbesturen namelijk in 1839 genoodzaakt geweest het gemeentebestuur een subsidieverhoging te vragen. Zoals het voorgaande bericht reeds suggereerde, was het inderdaad in 1840 niet beter gesteld.

Op 12 februari 1840 deelde de burgemeester Gedeputeerde Staten mee dat het R.K. armbestuur een schuld had van f 754,17, en de Gasthuis of de Algemene

¹⁹ Van Eerden was een tuinder, zijn gezin woonde aan de Koningstraat.

armen van *f* 1083,93, benevens een bedrag een van *f* 50,— aan interest over het door de armmeester Tijssen voorgeschoten bedrag van *f* 1000,—, dus tezamen een bedrag van niet minder dan *f* 1888,33. Bovendien moest deze som nog verhoogd worden met *f* 111,67, zijnde verschuldigd aan armbesturen buiten de gemeente voor bestedelingen aldaar. Dit kwam dan op een totaalbedrag van *f* 2000,—, een zelfde som als in 1839.

Gedeputeerde Staten keurden goed dat dit bedrag aan de beide armbesturen werd kwijtgescholden²⁰.

Het R.K. armbestuur bedeede in 1833 46 huisgezinnen en 61 bejaardengezinnen. Van de 74 kinderen boven de zes jaar oud ende 33 beneden de zes jaar oud werden toen 8 kinderen uitbesteed. Ook 5 bejaarden waren uitbesteed bij particulieren. Deze bestedelingen kostten het armbestuur in 1833 *f* 560,—. Tegenover een bedrag een *f* 2258,— aan inkomsten stonden in dit jaar *f* 2375,— aan uitgaven.

De armenzorg werd pas bij de grondwetswijziging van 1848 een taak van de overheid; daarvoor was het de zorg van de kerkelijke armbesturen. Eerdere pogingen in de 18e en begin van de 19e eeuw de armenzorg tot een overheidstaak te maken, waren mislukt.

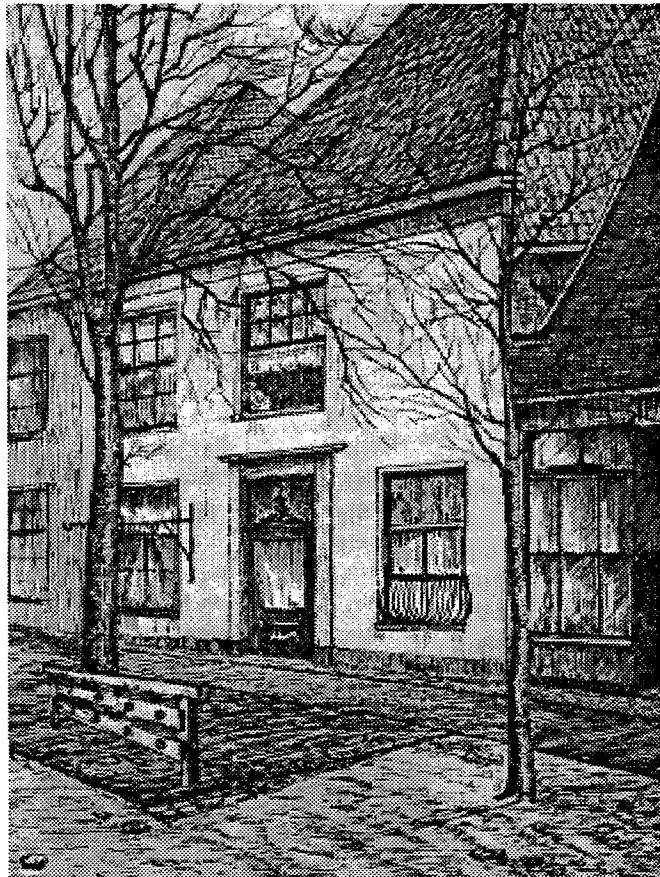
In 1854 werd een wet aangenomen die bepaalde dat de burgerlijke armenzorg een aanvulling zou zijn op de kerkelijke en particuliere armenzorg. De last die op de armbesturen rustte was inderdaad bijzonder zwaar. Niet alleen zij die door ouderdom, ziekte, invaliditeit of werkloosheid zonder inkomsten waren, deden een beroep op de armenzorg. Ook zij die van het vaak lage loon niet konden rondkomen, ontvingen soms loonbijslagen. Door het systeem van te lage lonen, die op deze wijze moesten worden aangevuld, geraakten de armbesturen in grote geldnood. Nadat reeds jaren daarvoor op dit funeste systeem van bedeling was gewezen, benadrukte jhr. J. de Bosch Kemper in zijn "Geschiedkundig onderzoek naar de armoede in ons vaderland", 2e druk 1860, de verderfelijke van dit stelsel, dat stellig in niet onbelangrijke mate de toen algemeen heersende armoede in de hand heeft gewerkt en in stand heeft gehouden.

Het dagelijks voedsel

Het dagelijks voedsel van de arbeidersgezinnen in die jaren was beslist onvoldoende. Ondanks de lage lonen stegen de prijzen van de levensmiddelen steeds. Men at betrekkelijk weinig brood, en dan nog brood

van roggemeel, of zelfgebakken brood van gorte- of aardappelmeel. Toen in 1856 de accijns op het gemaal werd afgeschaft, nam wel het gebruik van brood toe.

Wittebrood was slechts voor de beter gesitueerden. Dit kwam doordat de belasting op tarwemeel hoger

De slagerij van de familie Van Leeuwen aan de Breestraat in 1854

was dan op roggemeel, namelijk *f* 2,— per honderd pond op tarwe tegen *f* 0,60 per honderd pond op rogge. De verkoopprijs van het brood werd door het stadsbestuur van Beverwijk vastgesteld, men noemde dit de broodzetting²¹.

De Beverwijkse bevolking at veel pap van boekweitgrutten, goedkoper dan brood; en verder kool, rapen, wortelen en peulvruchten. Bladgroenten waren niet populair, men noemde ze minachtend "gras" goed voor vee. De warme maaltijd bestond uit aardappelen, gedoopt in een saus van azijn met mosterd, en soms met een stukje spek. Vlees kwam vrijwel nimmer op tafel bij de meeste inwoners van het stadje, ook vis was te duur.

De afschaffing van de accijns op schape- en varkensvlees in 1852 zou het vleesgebruik wel enigszins

²⁰ OAB: Ingekomen en uitgegane stukken, 1840 en Raadsnotulen 20-2-1840.

²¹ OAB: Gemeenteverslag 1840 e.a.

doen stijgen, maar het zou onder de lagere klassen toch gering blijven.

De gewone drank was "koffie", een bitter vocht, gemaakt van cichorei. Bier was te duur en werd door de arbeiders niet gedronken; zij gingen zich echter niet zelden te buiten aan jenever. Drankmisbruik kwam toen overal in het land, en zeker in Beverwijk, zeer vaak voor, ook bij vrouwen en zelfs bij kinderen.

De gedragen kleding was van een sterke stof, en werd eindeloos hersteld met lappen. Onderkleding was schaars voorhanden. Voor het aanschaffen van grotere kledingstukken werd vaak de patroon om een voorschot op het loon gevraagd. Zodra het loon op zaterdagavond was ontvangen, kocht men zaken als kleding, voordat het geld aan andere zaken was uitgegeven. Vooral dan was in vele gezinnen schraalhans voor lange tijd keukenmeester. Klompen waren toen voor de meeste Beverwijkers het gewone dagelijkse schoeisel²².

De gezondheidszorg

Gelet op het vorenstaande kan het geen verwondering wekken vast te moeten stellen dat het met de gezondheidstoestand van de werkende klasse in ons land, en ook in Beverwijk, in 1840 slecht was gesteld. De lange werktijden, de vaak ongezonde, slecht geventileerde werkplaatsen, de onvoldoende, eenzijdige voeding en de vaak miserabele huisvesting waren daaraan schuldig, en bovendien het volslagen gebrek aan hygiëne.

Tuberculose, toen tering genoemd, rachitis en bloedarmoede waren de belangrijkste volksziekten. De vrouwen waren op jonge leeftijd versleten en afgewerkt; ze waren vrijwel elk jaar in verwachting, werkten in stoffige, vuile werkplaatsen of schuren, of verrichtten onder slechte weersomstandigheden zwaar werk op het land. De kindersterfte, vooral van zuigelingen, lag als gevolg van gebrek aan hygiëne bijzonder hoog. Bij dit alles kwam dat in 1817 ook de Aziatische cholera haar intrede in ons land had gedaan. Vooral in de jaren 1832-'33 maakte deze ziekte veel slachtoffers in de dichtbevolkte arbeidersbuurten in de grote steden.

Toen de cholera epidemisch werd, had het gemeentebestuur van Beverwijk direct maatregelen genomen. Dat het echter hier niet tot een epidemie kwam, ook niet in latere jaren, zal moeten worden toegeschreven aan het feit, dat men hier naast enkele openbare waterpompen met goed drinkwater, ook vaak zelf over een waterput achter het huis beschikte. Toen hier

geen epidemie uitbrak, nam het gemeentebestuur het besluit de uit voorzorg aangeschafte geneesmiddelen te verkopen aan de plaatselijke geneeskundigen²³.

Er woonden in 1840 drie geneesheren in de stad, alle drie aan de Breestraat. Nabij de Peperstraat woonde Samuel de Moraaz Imans, die de graad van medicinale doctor bezat. Schuin tegenover hem woonde de heel- en vroedmeester I.C.Scheffer, en de derde was de heel- en vroedmeester Adrianus Halder Hzn, die zich nadien ook doctor mocht noemen. Eigenlijk woonde er nog een heelmeester in Beverwijk, Adriaan Huygens, de eigenaar en bewoner van huize "Akerendam", doch deze, werkzaam geweest in Syberkarspel, oefende in Beverwijk geen praktijk meer uit.

Op Halders verzoek besloot de gemeenteraad in 1839 dat hij en Scheffer voortaan elkaar elk jaar stads-geneesmeester zouden afwisselen, Scheffer voor 1840, Halder voor 1841, enz. Beiden hadden ook als zodanig het toezicht op de vroedvrouw, en vervingen haar in voorkomende gevallen.

Het gemeenteverslag over 1840 vermeldde dat de Geneeskundige dienst in alle opzichten goed functioneerde; men had in het afgelopen jaar geen gevallen van besmettelijke ziekten gehad. De koepokinenting liep echter terug. Als reden hiervoor werd genoemd het grote aantal "lijders aan de natuurlijke kinderziekte" in de naburige plaatsen, hetgeen het vertrouwen in deze "kunstbewerking" belangrijk had verminderd.

Later zou de vaccinatie van kinderen verplicht gesteld worden om toegelaten te kunnen worden tot het lager onderwijs.

Er waren in Beverwijk twee particuliere inrichtingen tot het verplegen van geesteszieken. De koopman Detlef Hendrik Kracht had daartoe één van zijn huizen in Beverwijk ingericht. Dit was de kleine achttiende eeuwse hofstede Graafwijk met herenhuis, stallen en tuin, gelegen aan de Agterweg. In de nabijheid bevond zich de kleine buitenplaats die eertijds "De Driesprong" heette. Ook deze was een "geoctroyeerd instituut tot genezing van zenuwzieken". Het gemeenteverslag over 1840 maakte wel melding van het bestaan van de beide inrichtingen, maar helaas zijn geen andere gegevens over deze tehuizen bekend.

Het gemeentebestuur

Het gemeentebestuur ontving zijn inkomsten voor een groot deel uit accijnzen. Tot de plaatselijke in-

²²I.J.Brugmans: "De arbeidende klasse in Nederland in de 19e eeuw, 1813-1870", Utrecht-Antwerpen, 1963.

²³OAB: Raadsnotulen, 4-4-1839.

Beverwijk rond het jaar 1840

komsten behoorden toen de accijnzen op voedingsmiddelen en drank, vlees, brood, suiker en zout, verder op brandstoffen en zeep. Verder ontving de gemeente, zoals uit het vorenstaande blijkt, nog landhuur van grond die haar behoorde, meestal bestaande uit grasland, en dan de haven-, kade-, baken- en lantaarngelden.

De plaatselijke belastingen drukten zwaar op de bevolking. Hoewel na 1850 een aantal accijnzen zou worden afgeschaft, bestond de belastingopbrengst van de gemeente Beverwijk in 1860 nog voor ongeveer 60% uit accijnzen. De belastingdruk was zeer onbillijk verdeeld over arm en rijk, de rentegevende vermogens bleven namelijk onbelast.

De gemeenteontvanger Schermer moet het druk gehad hebben met zijn administratie. Toen hij ziek werd, werd P.A.Gertenbach als zijn waarnemer aan-

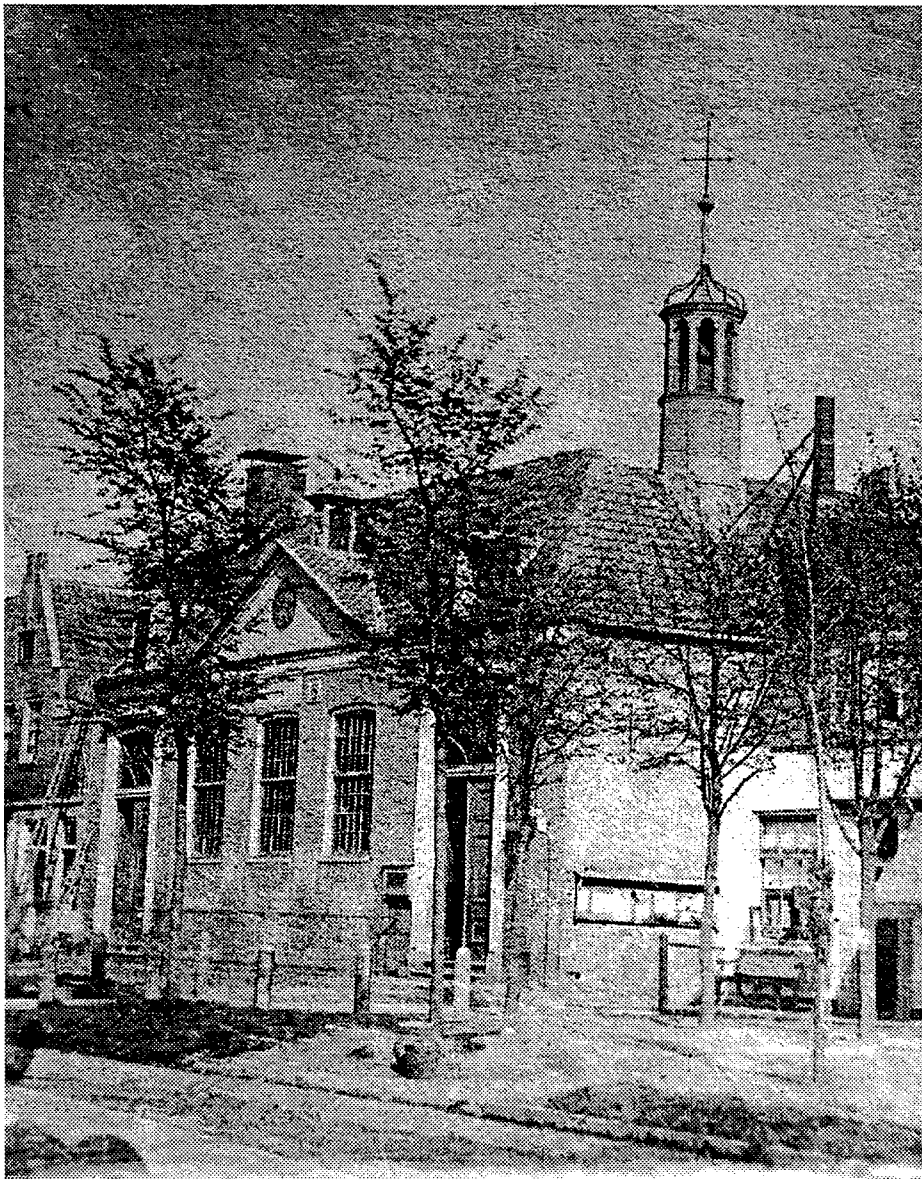
gesteld in maart 1840. Na het overlijden van de bejaarde Schermer werd naar de functie gesolliciteerd door Gertenbach, Hendrik van Doorn, die secretaris bij de administratie van de Jacht was, de particulier Simon Bruyns, de tabakswinkelier Paulus Schuckink Kool en jhr. Gerrit Jan van Reede van Oudshoorn, rijksontvanger en raadslid van de gemeente. Op 9 juli 1840 werd Schuckink Kool tot nieuwe gemeenteontvanger aangesteld, en op 27 augustus beëdigd. Op 8 oktober zonden de erven van de vorige ontvanger de afrekening van diens beheer. Nadat deze in orde was bevonden werd de door Schermer indertijd gestorte waarborgsom terugbetaald²⁴.

De leden van de gemeenteraad, de wethouders, toen assessoren genaamd, en de hogere gemeente-ambtenaren kwamen allen voort uit het plaatselijk patriaciaat, een dun bovenlaagje van de bevolking. Bij benoemingen maakte de gemeenteraad een voordracht, waarna de Gedeputeerde Staten een keuze maakten.

Een gemeentesecretarie kende men niet, de gemeentesecretaris, Cornelis Karshoff, beschikte slechts over één klerk, en bij gerechtszaken werd hij bijgestaan door de gerechtsbode. Verder was er een ambtenaar van de Burgelijke Stand.

De besognes van de gemeenteraad bestonden uit alledaagse zaken. De agendapunten betroffen zaken als het onderhoud van wegen, het uitdiepen en opnieuw beschoeien van de haven, het snoeien van bomen, het behandelen van klachten van bewoners, zoals over kuilen in de wegen, de reglementen voor de veerschippers, de begraafplaats, benoemingen, schutterijzaken, enz.

De schutterij, geregeld bij wet van 11 april 1827 was een militaire reservemacht, bestemd om in oorlogstijd het land te helpen verdedigen naast de manschappen van de Nationale militie, en zorg te dragen voor het handhaven van de binnenlandse rust en

Het raadhuis van Beverwijk aan de Breestraat vóór 1864.

²⁴ OAB: Raadsnotulen, 24-3, 7-4, 4-6, 19-7, 18-8, 27-8, 24-9 en 8-10-1840.

orde. Voor de schutterij kwamen in aanmerking de mannen tussen de vijftientig en vijfendertig jaar oud. De sterkte was twee man op elke honderd inwoners per gemeente.

Men onderscheidde de Mobiele en de Rustende schutterij. Naar aanleiding van een verzoek van de Gouverneur der Provincie aan de burgemeester op 14 mei 1840 moest deze namen opgeven van personen die

REGLEMENT VAN ORDE.

— — —

De Gemeenteraad van BEVERWIJK.
Gezien art. 53 der Wet van 29 Junij 1851, Staatsblad No. 85.

Heeft goedgevonden vast te stellen het navolgende

REGLEMENT van orde voor de vergaderingen van den Raad der Gemeente Beverwijk.

Art. 1.

Onderzoek der Geloofsbriefen.

De Geloofsbriefen der nieuw inkomende leden worden in handen eener door den Burgemeester benoemde commissie van drie leden gesteld, welke na onderzoek daarvan en van de verdere bij art. 17 der wet van 29 Junij 1851, Staatsblad No. 85, vermelde bescheiden verslag ter vergadering mitbrengt, en een bepaald voorstel doet omtrent het al of niet toelaten van eenig gekozen lid.

De Raad zal daarover, hetzij dadelijk, hetzij in eene volgende vergadering beraadslagen en beslissen.

*Het reglement van orde bevatte 25 artikelen
en was ondertekend door
C. Stumphius, C. Karshoff en Matak Fontein.*

geschikt geacht werden om tot officier van de Rustende schutterij te worden benoemd. Zij die voorheen officier bij de Mobiele schutterij waren geweest, en nog dienstplichtig waren, kwamen het eerst in aanmerking. Een en ander hield verband met een nieuwe indeling en samenstelling van de Rustende schutterij.

Bij het toewijzen van werkzaamheden door de plaatselijke overheid, toen "Stewerken" genoemd, werd gestreefd naar een verdeling van het werk onder de lokale ambachtslieden, zodat zij allen aan de beurt kwamen. Het geschiedde vaak dat de door hen ingediende rekeningen de prijsopgaaf ver overtroffen.

Men krijgt hierbij de indruk dat het vooral de timmerlieden waren die zich daaraan schuldig maakten. Toen in 1839 herstelwerkzaamheden aan de toren van de Grote Kerk, eigendom van de gemeente, waren uitgevoerd, en de smid Johannes Wilhelmus Blom, de metselaar Hermanus Broekman, de timmerman Hendrik Bitter, en de schilder Venlet hun rekening hadden ingediend, moesten zij zich wegens overschrijding van het opgegeven bedrag verantwoorden. Dit geschiedde meer.

Toen in juli 1840 opnieuw een aantal ambachtslieden ter verantwoording werd geroepen voor een dergelijk euvel, bleek de timmerman Hendrik Slegtkamp te veel in rekening te hebben gebracht, en de gemeenteraad besloot hem een jaar over te slaan.²⁵

Om een betere controle uit te kunnen oefenen werd op 10 september 1840 besloten door de werkbazen bij te houden werkboekjes in te voeren. Vanaf die datum vermelden de notulen van de gemeenteraadsvergaderingen dat de werkboekjes waren nagezien.

De belangrijkste werken die in 1840 werden uitgevoerd waren het uitdiepen van de haven en de Pijp door modderlieden, en het herstellen van "de straatweg" met keien, dus de Velsersweg, de Breestraat en de Alkmaarseweg. Naar aanleiding van ontvangen klachten over de slechte staat daarvan, schreef de burgemeester op 25 februari 1840 aan Gedeputeerde Staten dat hij de klachten zeer billijk achtte, en niets liever zou doen dan dit in orde laten maken. Omdat de enorme kosten de geldmiddelen te boven gingen, stelde hij voor dit groten deels door het Rijk te doen betalen²⁶. Het ging op de Breestraat alleen om het bestrate middenpad, door smalle groenstroken gescheiden van de zijpaden, welke laatste door de bewoners werden onderhouden. Het groen werd vervolgens afgestoken en de goten schoongemaakt. In april werd besloten ook de Alkmaarseweg buiten de bebouwde kom schoon te maken, en tot aan de gemeente grens met bomen te beplanten.²⁷

Het werk van de modderlieden aan de vaarweg onderfond veel stagnatie door de slechte weersomstandigheden in het najaar van 1840. Dit was een tegenvaller voor de veerschippers, die zich beklagden bij het gemeentebestuur, omdat zij hun werk niet konden verrichten.²⁸

Het aanstellen van de waagmeester, de vuilnisophaler en de turftonders was vanzelfsprekend een gemeentelijke aangelegenheid. In november 1839 werd Jan Lubbers, die het ophalen van het straatvuil had aan-

²⁵ OAB: Raadsnotulen 4-4-1839 en 30-7-1840.

²⁶ OAB: Ingekomen en uitgegane stukken, 1840.

²⁷ OAB: Raadsnotulen, 9-4-1840.

²⁸ OAB: Raadsnotulen, 8-4-1840.

Beverwijk rond het jaar 1840

genomen, voor de tijd van zes jaar als zodanig aangesteld.

Toen de turfonder Pieter Haver in september 1840 was overleden, waren er drie sollicitanten naar de opgevallende plaats, namelijk van C. Groen, J. Velde (dezelfde die wij reeds als voorzanger hebben ontmoet) en K. Berkhout. Deze laatstgenoemde werd benoemd.²⁹ In december 1840 besprak de gemeenteraad het reglement op het tonnen van de turven, en de instructie voor de turfonders.

Voor de veiligheid, rust en ordebewaring zorgde overdag de enige veldwachter in de gemeente, en 's nachts hielden de nachtwachten toezicht. In de grotere steden was het college van burgemeester en wethouders belast met het toezicht op de politie, maar Beverwijk werd in dit opzicht tot het platteland gerekend. Daar was uitsluitend de burgemeester belast met het toezicht op de veldwachter en nachtwacht. De veldwachter werd hier aangesteld door de Commisaris van de Koning op voordracht van het college van burgemeester en wethouders.

De dienaars van Hermandad waren niet voor hun taak opgeleid, en hun bezoldiging was zo gering, dat een veldwachter er nog één of meer betrekkingen bij moest vervullen. De Beverwijkse veldwachter, Willem van Gunst, was in 1840 ook veschutter en turfonder. Als veldwachter genoot hij slechts een jaarwedde van f 100,—. Hij trachtte tevergeefs zijn inkomsten te vergroten door ook te solliciteren naar een aanstelling als waagmeester. Hij kwam daarvoor niet in aanmerking, misschien omdat de burgemeester niet geheel tevreden over hem was.

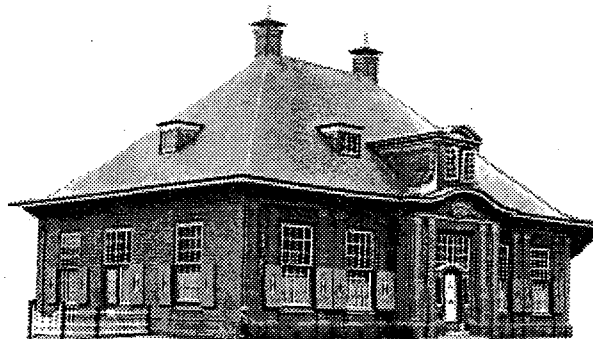
In oktober 1840 werd Van Gunst door de burgemeester onderhouden, hij diende meer op de dagelijkse voorvallen te letten. Eind 1840 vroeg de veldwachter ontslag, hij had een erfenisje gekregen. De Gouverneur van de Provincie liet weten dat het ontslag pas kon worden verleend na opgave van twee of drie geschikte kandidaten.³⁰

De nachtwachten beschikten over een wachtlokaal in het raadhuis, gelegen aan de Breestraat op de hoek van de Raadhuisstraat. Ook over hun plichtsbetrachting was men niet tevreden. Er werd ook door de burgerij over de nachtwacht geklaagd, en ook deze mannen werden nu en dan berispt.³¹ Een van de klachten was afkomstig van de eigenaar van de hof-

stede "Akerendam".

Op 9 maart 1840 beklagde hij zich schriftelijk bij burgemeester en wethouders over het feit dat er van dag tot dag in toenemende mate bij hem op de

Heeft U oude gebruiksvoorwerpen,
foto's of andere zaken,
die betrekking hebben op de
geschiedenis van Beverwijk en
omstreken?

Schenk ze aan het

MUSEUM
KENNEMERLAND

hofstede werd gestolen. Zo waren er diverse malen kolen en ook hout, dat achter het huis lag, weggenomen. De bewoner, Adriaan Huygens, liet toen het huis verbouwen en er zullen bouwmaterialen nabij het huis hebben gelegen. Zijn knecht vond die morgen de sluiting van het voorland geopend, en had een zeis gevonden aan het witte hek van het land aan de Zeeweg. Huygens was voornemens op de plaats te laten waken, en hoopte niet in de "noodzakelijkheid te komen zodanige ellendelingen te moeten wonden."³²

²⁹ OAB: Raadsnotulen, 24-9 en 8-10-1840.

³⁰ OAB: Raadsnotulen 23-12-1840 en Ingekomen en uitgegane stukken 15-12-1840.

In 1858 zou de politie in ons land worden gereorganiseerd en kwam er een Rijkswacht.

³¹ OAB: Raadsnotulen 1-12 en 10-12-1840.

³² OAB: Ingekomen en uitgegane stukken, 9-3-1840.

Ook de vorige bewoonster, mevrouw M.L.C. van Kretschmar van Wijk, die er tot in 1832 had gewoond, had veel last gehad van ongewenste nachtelijke bezoekers aan de buiten de bebouwde kom gelegen hofstede, omgeven door veel geboomte. De diefstallen gingen, ondanks de klachten, door en vanaf 1848 zouden dragonders uit Haarlem als hulpmarechaussee in Beverwijk dienst doen. 's Winters werden toen zes of zeven militairen hier gestationeerd. Er werd toen niet alleen veel groente en fruit van het veld gestolen, maar men doodde, door de honger gedreven, ook vee, dat ter plaatse werd gevild, waarna men het vlees meenam. Nadat in 1849 de "Beverwijkse dievenclub", zoals de pers die dieven

noemde, kon worden ingerekend, namen de diefstallen sterk in aantal af.³³

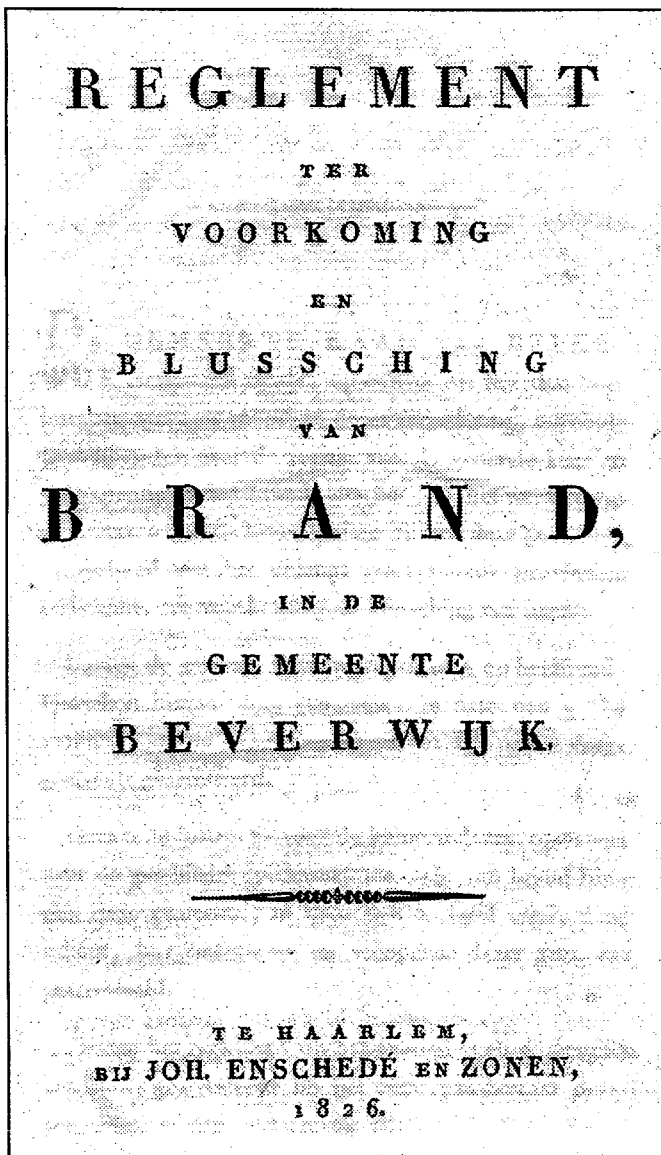
Beverwijk beschikte toen over een gevangenis. In de kelder van het raadhuis bevonden zich negen cellen, en op de zolder nog vier. Cipier in 1840 was Leendert van Eck.³⁴ Deze had de zorg voor onder meer opgesloten stropers, die nogal werk gaven aan de kantonrechter. De andere wetsovertreders hadden zich in de meeste gevallen schuldig gemaakt aan diefstal van voedsel of brandstof, of werden schuldig bevonden aan vechten op de kermis, die in augustus elk jaar werd gehouden. Velen namen dan meer alcohol tot zich dan zij konden verdragen.

De mannen van de brandweer waren geen beroepsbrandweelieden, zij meldden zich vrijwillig. Zo blijkt uit het verzoek van Jan Schuurman om bij de brandspuit te worden toegelaten. Hij had echter een strafblad, en de gemeenteraad achtte het het beste de eventuele aanstelling over te laten aan de hoofdcommandeur.³⁵

In het kadaster wordt in 1840 melding gemaakt van drie brandweershuisjes, te weten dat van brandspuit no. 1 in de Raadhuisstraat, nabij het raadhuis, dat van spuit no. 2 in de Kerkbuurt naast het kerkhof en tenslotte nog een derde aan de Baanweg, nabij de Romerkerkweg. In de raadsnotulen werden in 1840 echter slechts twee spuiten vermeld. Elke brandspuit had een commandeur, benevens commandeurs voor het materieel. Verder was er vanzelfsprekend het bedienend personeel.

De hoofdcommandeur had in 1839 bezwaar gemaakt tegen de inrichting van een stal tot schouwburg. De stal was eigendom van Johan Christiaan Klaus, azijnmaker, en was gelegen aan de Breestraat. Dit gebouw had namelijk een rieten dak, en dit leverde brandgevaar op omdat men de gewoonte had tijdens de voorstellingen in schouwburgen te roken. De eigenaar moest toen het rieten dak door een pannendak vervangen.

Deze schouwburg was een nieuw verschijnsel in Beverwijk, dat buiten de kermisweek in augustus in feite alleen vermaak bood op de kolfbaan van de tapper Johannes Braun aan de Zeeweg. In de schouwburg werden voorstellingen gegeven door rondreizende toneelgezelschappen. Zij kwamen daartoe

³³ RAH: H. van Benthem: "Geschiedenis van Heemskerk", 1956, handschrift. Exemplaar in Rijksarchief Haarlem

³⁴ OAB: Ingekomen en uitgegane stukken, 30-1-1840.

³⁵ OAB: Raadsnotulen, 4-6-1840.

met een schuit, waarmee zij rondtrokken, naar Beverwijk. Hun repertoire, volkstoneel, bestond uit sentimentele en bloederige stukken, waarbij aan de snoodaards en belaagde onschuld de voorkeur werd gegeven.

Het onderwijs

De burgemeester maakte in het gemeenteverslag over 1840 geen melding van de gemeenteschool. Wel meldde hij dat het onderwijs der jeugd niets te wensen overliet. De vier onderwijzers waren bekwaam en goed. In onze ogen was het onderwijs echter niet ideaal. De onderwijswet van 1806 stelde het schoolgaan niet verplicht. De klassen bevatten kinderen van uiteenlopende leeftijden, en de kennis van veel onderwijzers was minimaal. Er waren gevallen bekend waarin oude sergeants uit de legers van Napoleon schoolmeester werden. Hoe dit hier in Beverwijk gesteld was, is niet meer te achterhalen. De eerste verbeteringen in het lager onderwijs kwamen pas in 1857.

De gemeenteschool met onderwijzerswoning bevond zich in de Peperstraat. Het enige wat wij er over gewaar worden is dat het "schoolhuis" en onderwijzerswoning in 1840 werden gerepareerd.

Beverwijk bezat toen ook twee kostscholen. De eerste was die van Coert Daniel Canne, gelegen aan de Meerstraat, de andere was die van mejuffrouw Persmann, gelegen aan de Breestraat, en waarschijnlijk bedoeld als kostschool voor jonge dames.

Het gemeenteverslag over 1840 maakte er melding van dat beide kostscholen in bloeiende staat verkeerden, en dat de werkbazen en winkeliers daar veel voordeel van genoten. In 1841 zou de kostschoolhouder Canne Beverwijk verlaten om naar Noord-

wijk te vertrekken. Zijn opvolger was de onderwijzer Sluyter, die wij reeds als voorzanger hebben leren kennen.

Om de schoolkennis van velen op te halen, richtte de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen in 1840 te Beverwijk een herhalingsschool op, die volgens het gemeenteverslag veel goeds deed. Deze maatschappij, in 1784 door doopsgezinden te Edam opgericht, deed veel voor de verbetering van het toen onvoldoende onderwijs. Zij stichtte in het land bewaar- en lagere scholen, en steunde arme gezinnen, teneinde de kinderen in staat te stellen de scholen te bezoeken. In 1852 zou de Hervormde gemeente een naai- en breischool oprichten "teneinde de armen in staat te stellen in hun levensonderhoud te voorzien". Dit initiatief was een schot in de roos, en al heel spoedig werd het onderricht ook door niet-hervormde meisjes druk bezocht.

In die tijd richtte het gemeentebestuur een spinschool op, tegelijkertijd maatregelen treffend om, nu deze school gelegenheid bood aan velen om een vak te leren, de hardnekkige bedelarij strenger tegen te gaan.³⁶

Tenslotte

Op 11 januari 1841 werd de jaarrekening van de gemeente over 1840 bij het provinciaal bestuur ingediend. Omdat het interessant is de bedragen van de diverse posten onderling met elkaar te vergelijken, volgt deze rekening in haar geheel. Men ziet bijvoorbeeld de grote bedragen aan plaatselijke accijnzen, en de jaarwedde van de onderwijzers van de openbare school met de onkosten van de school tezamen vermeld in één post...

³⁶ J. van der Linden: "Als een lelie tussen de doornen". Beverwijk 1979.

Beverwijk rond het jaar 1840

Buitengewone inkomsten:

saldo 1839	f 702,80
andere buitengewone ontvangsten (verkoop huis, boeten enz.)	<u>985,47</u>

f 1688,28

Gewone inkomsten:

opcenten 'lands middelen, n.l. grondlasten, personeel en meubilair	f 470,62
personele omslag	f 1000,00
belasting op de huurwaarde	f 1037,00
op drank	f 2073,24
op eetwaren	f 2112,62
op brandstoffen	f 690,59
opbrengsten kade- en havengelden	f 500,00

recognities van makelaar, burgemeester en secretaris	f 72,00
landpacht	f 1077,00
grondrechten	f 262,00
Bijdrage van Wijk aan Duin onderhoud brandspuit	f 25,00
retributie op het begraven	<u>f 80,00</u>

f 9400,07

Totale ontvangsten

f 11088,35

Uitgaven:

jaarwedde burgemeester	f 300,00
secretaris	f 300,00
plaatselijke ontvanger	f 350,00
generale kosten plaatselijk bestuur	f 300,00
belasting en opgelden	f 260,00
jaarwedde klokkenist	f 50,00
onderhoud stadsgebouwen	f 200,00
straten en wegen	f 50,00
ponten, schepen enz.	f 50,00
uurwerken	f 25,00
wandelpaatsen	f 60,00
waterleiding, bruggen en fonteinen	f 100,00
uitbaggeren haven	f 1100,00
jaarwedde bode	f 200,00
jaarwedde veldwachter	f 100,00
kosten klerk en schrijfbehoeften	f 100,00
douceur plaatselijke commies ter recherche	f 26,00
schoonhouden raadhuis	f 30,00
drukkosten	f 100,00
onkosten nachtwacht	f 208,00
onderhoud brandspuit	f 100,00
beloning brandspuitlieden	f 50,00

Beverwijk rond het jaar 1840

stook- en lichtkosten wachthuizen	f	15,00	
begeleiden lotelingen en verlofgangers	f	80,00	
jaarbetalings vuilnisman	f	64,00	
jaarbetalings lantaarnopstekers	f	14,00	
douceur gevangenisbewaarder	f	30,00	
subsidies armenhuizen	f	150,00	
Jaarwedde doctors, heelmeester, vroedvrouwen	f	205,00	
aandeel gemeente in bedelaarshuizen	f	35,00	
uitk. aan kerkvoogden N.H. kerk voor het begraven in de kerk	f	40,00	
jaarwedde meesters en onkosten school	f	125,00	
toelage schrijfbehoeften voor kinderen van onvermogen ouders	f	175,00	
verwarming school	f	20,00	
onvoorziene uitgaven	<u>f</u>	<u>3188,00</u>	
Totaal der gewone uitgaven			f 8300,00
interest van leningen, enz.	f	165,00	
aflossing van schulden	<u>f</u>	<u>1250,00</u>	f 1415,00
onderhoud begraafplaats	f	100,00	
bijdrage aan N.H. diaconie voor het onderhoud van den krankzinnigen Abraham van Bremen	f	25,72	
transport schutters naar bestemming	f	20,00	
douceurs aan de onderwijzers	f	29,00	
wegens hetgeen door Ged. Staten reeds in 1839 is uitbetaald om met de dienst 1839 te verrekenen (geschied in 1840)	f	813,69	
enige kosten i.v.m. de afwikkeling van de ambachtsheerlijkheid	<u>f</u>	<u>373,00</u>	<u>f 1361,41</u>
totaal der buitengewone uitgaven			f 2776,41
 Recapitulatie (in afgeronde getallen):			
Aan totale ontvangsten			f 11.088,00
Aan totale uitgaven			<u>f 11.076,00</u>
Batig saldo			f 12,00

Zoals uit de vorenstaande schets blijkt, en zoals de burgemeester in het gemeenteverslag over het jaar 1840 ook meldde, deden zich in dat jaar geen buitengewone gebeurtenissen voor te Beverwijk. Het was geen jaar dat opviel in de lange reeks van grauwe jaren, die het provinciestedje in de 19e eeuw doormaakte.

Toen in 1840 een teleurgestelde koning vol verbittering afstand deed, en werd opgevolgd door een prachtliovende en verkwistende zoon, die weinig belangstelling had voor staatszaken, werd daar door de bevolking van Beverwijk weinig aandacht aan besteed.

Men zag Willem I vertrekken zonder belangstelling en er veranderde niets. De nieuwe vorst zette de politiek van zijn vader voort. Pas in 1848 zou onder druk van ontwikkelingen in het buitenland een nieuwe grondwet op politiek gebied verandering brengen, maar niet op sociaal gebied. Pas in de tweede helft van de 19e eeuw zou ons land zich langzaam gaan ontwikkelen tot een modern west-Europees land.

J. van der Linden (1916–1991)
Beverwijk, 31 juli 1989